

Educar en l'era digital: aprendre, crear i pensar des d'una perspectiva humanista

Publicat per [Interacció](#) [1] el 03/10/2018 - 14:43 | Última modificació: 15/05/2026 - 10:47

Lectura prèvia a la Interacció 18 — Sobre la humanitat dels humans

Aquesta lectura introdueix una reflexió sobre com la tecnologia no és només una eina addicional, sinó una dimensió que transforma profundament les pràctiques educatives, culturals i socials.

Actualment, en la cultura i l'educació, la tecnologia és, sens dubte, un dels vectors més poderosos de transformació. No només es tracta d'eines, sinó també de llenguatges i possibilitats expressives que configuren la manera com ens comuniquem, aprenem i creem en el dia a dia.

En aquest context, podem posar nom a l'etapa que vivim: la revolució industrial 4.0. Aquest paradigma implica una reorganització dels mitjans de producció i de la vida social en què es difuminen els límits entre les esferes física, digital i biològica. És hereva de les transformacions iniciades amb les primeres revolucions industrials dels segles XIX i XX, però amb una intensitat i una velocitat sense precedents.

Ara bé, aquesta evolució no és neutra ni inevitable. Els paradigmes no canvien només per inèrcia: estan condicionats per decisions polítiques, econòmiques i culturals que orienten el seu desenvolupament. Per això, és fonamental preguntar-nos quins referents conceptuals guien aquests canvis i, sobretot, com volem participar-hi.

Aquesta reflexió ens convida a pensar de manera crítica com podem fer servir la tecnologia per expandir el nostre potencial educatiu, artístic i científic tant a nivell individual com col·lectiu, sense perdre de vista la dimensió humana que ha de continuar sent el centre de tota transformació.

En aquest sentit, Ramón Zallo ens ofereix, a *Tendencias en comunicación. Cultura digital y poder*, una anàlisi teòrica de base materialista que aporta solidesa al relat sobre la transformació digital i la seva relació amb els àmbits socials de la cultura i la comunicació.

Segons Zallo, les polítiques actuals de comunicació i cultura són hereves de diversos paradigmes que s'han anat succeint i transformant al llarg del temps:

- el mecenatge,
- la democratització cultural,
- la democràcia cultural, que amplia el model anterior incorporant la cultura de base i elements com la diversitat i la interculturalitat,
- l'economització de la cultura, en què aquesta passa a tenir un paper subordinat a les dinàmiques de mercat,
- i, finalment, el paradigma emergent de la cultura compartida, que posa l'accent en la interdisciplinarietat, la diversitat i la consciència dels drets culturals.

Avui dia, moltes institucions aposten per estratègies de digitalització orientades a la innovació i la creativitat, dos pilars fonamentals en els àmbits de l'art i l'educació. No obstant això, s'observa també una tendència a substituir les polítiques culturals i educatives per polítiques de promoció de la creativitat que sovint resulten ambigües i estretament vinculades a criteris de rendiment econòmic.

En aquest context emergeixen els anomenats drets humans de quarta generació, relacionats amb el ciberespai, els béns comuns (*commons*), el programari lliure o la neutralitat de la Xarxa. Aquests drets són impulsats en gran

part per la ciutadania i pels moviments socials vinculats a les tecnologies de la informació i la comunicació.

Tanmateix, també es poden entendre com una continuació i ampliació dels drets de tercera generació, centrats en la diversitat, l'accés a una educació de qualitat, la participació social i l'accés al coneixement.

Documents com l'Agenda 21 de la cultura (2004), la Declaració de Friburg sobre drets culturals (2007) i la Declaració de Lió sobre l'accés a la informació i el desenvolupament (2014) constitueixen referents fonamentals en aquesta evolució.

En conjunt, aquest marc posa de manifest que la transformació digital transcendeix l'àmbit estrictament tecnològic i esdevé una qüestió política i cultural que redefineix els drets, les responsabilitats i les oportunitats de la ciutadania en la societat contemporània.

"En el fondo, la cuestión en debate no es sobre la sociedad digital como tal sino sobre sociedad, democracia, derechos sociales, naturaleza o ciudadanía. [...] La red y la digitalización son solo dispositivos tecnosociales." (Ramón Zallo, *Tendencias en comunicación. Cultura digital y poder*, p. 287)

Tal com assenyala Zallo, aquesta perspectiva ens obliga a desplaçar el focus: més que parlar de tecnologia, el debat de fons gira entorn de qüestions estructurals com la democràcia, els drets o el model de societat que volem construir.

En aquesta mateixa línia, l'investigador Ramón Sangüesa destaca que el moment actual està travessat per una tensió característica: "Com en les anteriors revolucions industrials, coexisteixen dos discursos: el del creixement econòmic i el de la promesa d'un món millor que posa la comunitat al centre." Aquesta coexistència de narratives evidencia que la transformació digital no és un procés neutre, sinó un espai de disputa entre models de futur.

Per la seva banda, Solana Larsen aprofundeix en aquesta dimensió política i cultural entenent l'espai digital com un bé comú. Des d'aquesta perspectiva, cal defensar els drets de la ciutadania mitjançant l'educació i la conscienciació sobre allò que està en joc: la privacitat, la llibertat d'expressió i la seguretat, però també la capacitat col·lectiva de construir identitat, preservar la diversitat lingüística i fomentar la creació cultural en línia.

Així, el futur de l'espai digital no depèn només de la tecnologia, sinó de les decisions col·lectives, els valors i les accions que, com a ciutadania, siguem capaços d'impulsar. En aquest sentit, Larsen apunta cap a una responsabilitat compartida quan afirma: "Algún dia recordarem que va caldre una combinació d'educadors brillants, hackers i innovadors, activistes globals i legisladors impetuosos per a protegir una de les creacions humanes més importants i prometedores de tots els temps."

En aquest punt, ens referim a l'article *La tecnología como inclusión educativa de la diversidad cultural* com a exemple il·lustratiu per analitzar l'ús de les anomenades autonarratives digitals. Aquestes esdevenen eines pedagògiques de gran potencial per a la transformació social, especialment en contextos educatius amb alumnat lingüísticament i culturalment divers.

En aquest sentit, l'aprenentatge actiu es presenta com una de les oportunitats més significatives que ens brinda la revolució 4.0. Un bon exemple és el projecte extraescolar *La Clase Mágica*, que facilita la connexió entre alumnes de contextos culturals i lingüístics diversos i promou que esdevinguin protagonistes del seu propi aprenentatge. En aquest model, els estudiants no només aprenen, sinó que també es converteixen en guies i referents per als seus companys.

Aquest projecte, adreçat inicialment a estudiants hispans bilingües d'un centre educatiu de Texas, utilitza dispositius com tauletes, telèfons mòbils i jocs en línia per explorar les potencialitats de la Xarxa en la construcció de coneixement, llenguatges, identitat, respecte i confiança.

Tanmateix, *La Clase Mágica* no és una iniciativa recent. Es tracta d'un model amb una trajectòria consolidada, basat en el constructivisme social, que es va originar amb l'objectiu de promoure la inclusió de minories, concretament, la integració d'infants migrants llatins en la cultura nord-americana, i que, amb el temps, s'ha adaptat i implementat en entorns molt diversos arreu del món.

Dit això, no podem concloure aquesta reflexió sense abordar una qüestió clau en el context actual: l'educació en l'ètica. L'ètica, juntament amb la capacitat crítica i la resistència, constitueix un pilar fonamental per a la

construcció d'una ciutadania responsable, conscient i emancipada.

És a través d'aquesta dimensió ètica que l'educació ha de connectar amb la cultura amb les necessitats socials, tot afavorint un diàleg obert entre la ciutadania i les institucions. Davant els reptes de l'entorn digital com la pressió dels algorismes, els mecanismes de captació d'atenció o la construcció de perfils, es fa necessari reivindicar espais de pensament crític.

Rebel·lem-nos, doncs, contra la dictadura dels algorismes, els *clickbait* i les lògiques simplificadores, i apostem per fomentar una curiositat activa i una reflexió profunda que situï la dimensió humana al centre de l'acció educativa i social.

Llegit des del marc de la [Interacció 18](#) [2] — Sobre la humanitat dels humans, aquest text ens convida a qüestionar com volem habitar les transformacions tecnològiques contemporànies i a reafirmar el paper de l'educació i l'ètica en la construcció d'una societat més justa i conscient.

Referències

Educacionticsociedad. (2008, novembre). [Declaración de los derechos humanos en el ciberespacio](#) [3] [Post de blog]. blogspot.com

Larsen, S. (2016, 28 de juny). Qui va salvar la xarxa? *El Diari de l'Educació*. <https://diarieducacio.cat/qui-va-salvar-la-xarxa/> [4]

Machado-Casas, M., Alanis, I. i Ruiz, E. (2017). La tecnología como inclusión educativa de la diversidad cultural: transformando prácticas informales de educación en los Estados Unidos. *Pedagogía Social: Revista Interuniversitaria*, (29), 55–66. https://doi.org/10.7179/PSRI_2017.29.04 [5]

Sangüesa, R. (2018, 17 de juliol). La revolució 4.0 i les seves melodies. CCCB Lab. <https://www.cccb.org/ca/w/articulos/la-revolucio-40-i-les-seves-melodies> [6]

Schwab, K. (2016, 14 de gener). *The Fourth Industrial Revolution: what it means and how to respond*. World Economic Forum. <https://www.weforum.org/stories/2016/01/the-fourth-industrial-revolution-what-it-means-and-how-to-respond/> [7]

Zallo Elguezabal, R. (2016). *Tendencias en comunicación: cultura digital y poder*. Editorial Gedisa.

Categories: Articles i anàlisi

Etiquetes: cultura digital

Etiquetes: educació i cultura

Etiquetes: pensament cultural

Etiquetes: innovació cultural

Etiquetes: recerca cultural

- [8]

URL d'origen: <https://interaccio.diba.cat/blogs/2018/educacio-tecnologia>

Enllaços:

[1] <https://interaccio.diba.cat/members/interaccio>

[2] <https://interaccio.diba.cat/categories-dapunts/activitats-interaccio/interaccio-jornades/interaccio-2018>

[3] <http://educacionticsociedad.blogspot.com/2008/11/declaracin-de-los-derechos-humanos-en.html>

[4] <https://diarieducacio.cat/qui-va-salvar-la-xarxa/>

[5] https://doi.org/10.7179/PSRI_2017.29.04

[6] <https://www.cccb.org/ca/w/articles/la-revolucio-40-i-les-seves-melodies>

[7] <https://www.weforum.org/stories/2016/01/the-fourth-industrial-revolution-what-it-means-and-how-to-respond/>

[8] <https://interaccio.diba.cat/node/7745>